

Hånden, hovedet og historiens gang

AF SØREN VINTERBERG

Hugo Hørlych Karlsen:
Kærlighed til Danmark. En
beretning om fædre og sønner.
192 s., kr. 42,- Tiderne Skifter.
Udkommer idag.

HVIS VI OVERHOVEDET skal have noget fra hånden — og det skal vi jo bl.a. for at få noget i hovedet — kan vi ikke allesammen gøre alting. (Som direktøren sagde til rengøringsassistenten). Arbejdsdelingen kan unægtelig være en praktisk nødvendighed.

Men når det drejer sig om at beskrive menneskers liv og historiens gang er delingen ofte upraktisk. Groft er sagen jo her delt sådan op, at det *generelle* beskrives af historikerne — produktet kaldes Historien. Og det *individuelle* tager digttere eller journalister sig af — de skriver historier.

Og selv om begge parter så får noget fra hånden, kan det være svært at få ind i sit hoved, hvordan det almene og det individuelle hænger sammen. F.eks. hvordan udviklingen indenfor et bestemt håndværk gennem historien skaber ændringer i hovedet — bevidstheden — på dem, der arbejder med det.

Banalt måske, men overses det — og det sker stadigvæk — kommer historierne f.eks. til at dreje sig om »almenmenneskelige, tidløse problemer« — og historieskrivningen om politisk centrale enkeltpersoners bevidsthed eller ren og skær materialhistorie uden hensyn til (klasse-) bevidsthed.

Historie og historier uden historisk bevidsthed, altså. Og uden den er vi afskåret fra at bruge hovedet, når det gælder at få den aktuelle virkelighedsproblemer, almene modsætninger og individuelle konflikter fra hånden. Hvis du ikke ved, hvad der skete i går og hvorfor — så kan du heller ikke gøre dagen imorgen bedre end den idag. Eller i en anden genre: »Din ryggrad visner, hvis du ikke danser med din bedstemor«.

KÆRLIGHED TIL DANMARK er, som undertitlen antyder, en slags dans mellem to generationer af mænd. Og samtidig med at den producerer historisk bevidsthed, handler den direkte om det. Den drager nytte af både Historien og nogle gode, stærke historier — bryder arbejdsdelingen og samler der ved splittede bevidstheder til hele billeder.

Bogens grundmateriale er fem håndværkeres beretning om deres liv og arbejde. Født forskellige steder i Jylland om-

Arbejdere på Balles Bødkerværksted i Århus, 1906

kring århundredeskiftet og efterhånden løbet sammen på et bødkerværksted i Århus.

Bl.a. om Bertel, som havde sit eget bødkeri nede sydpå, men blev udkonkurreret af fuskere og folk fra andre fag i begyndelsen af fyrerne. Efter at han har fortalt sin egen historie — med ferierejser, kredsløbsoperationer, og hele pivetøjet — følger HHKs resumé af småborgerskabets, arbejderklassens og kapitalens udvikling, ikke som petitstof fra historiebogen, men som integrerede dele af Bertels historie. Spækket med tal og dokumentation, men uden at slippe taget i personen:

»Det er kun på afstand, man kan tænke på dem som store skarer på vej ind til byerne fra landområderne. Sammen med så mange andre mindre landmænd, husmænd, småhåndværkere blev Bertel af konkurrerende og krise presset mod en af de større byer. Han har sikkert siddet i toget på vej fra Sønderjylland mod Århus og kun opfattet sig selv — som sig selv: Nu var det Bertel, der af de specielle grunde og uheldige omstændigheder måtte flytte teltplæne«.

Marinus fra Hjørring, Carl fra Tårs, Hans og Anders fra Århus fortæller også deres historier. Om at være på valsen i Europa eller blive tvunget fra sted til sted i Danmark med eller uden familien. Om at være ved marinen og blive udkommanderet som skruebrækkere under en havnestrejke i 1920. Men også, om, hvordan kong Håkon ville høre om pigesjov, da Marinus mødte ham i forsvaret. Om hvordan lærningene drillede deres mester oppe i Frederiksgade. Stort og småt imellem hinanden.

Hans' historie handler også om familien og udvider sig bl.a. til en hel række glimt af dansk boligpolitik, fra huslejestigningerne i 1951, da Hans' datter fik kærestebreve af drengene og legede med dukker — og til hun og hendes

mand i 1970 må købe sig ind i en 3-værelses umoderne ejerlejlighed for 100.000 kroner. Historierne bliver til historien, ligesom Bertels togtur fra Sønderjylland.

BERETNINGERNE om disse fædres arbejdsliv er så spændt inde mellem i den ene ende deres egne barndomsindringer og journalistiske glimt af Århus ved århundredeskiftet — i den anden ende af sønnernes generation, repræsenteret ved HHK selv, født i fyrerne, endnu barn i København ved halvtredsernes udgang.

Næsten tyve år og femogtyve sider efter, at Bertel rejste med toget fra Sønderjylland uden nogen bevidsthed om, hvordan hans rejse var bestemt af Danmarks historie, står drengen med sin far ved en kanal i Københavns havn. Det er 1959, og nogle arbejdere i det fjerne slår løs på bolværket med en mukkert:

»Og jeg så at dunket først lød, når mukkerten havde ramt. Jeg vidste ikke hvorfor vi var flyttet. Jeg kendte intet til, hvorfor man flytter rundt med arbejdere. Det hele var fremmed. Og nu passede hammer slag og lyd ikke sammen mere, indtil far forklarede mig, at lyden bevæger sig langsommere end man kan se. (...) Og nu vidste jeg, at man ikke altid kan tro på det, man selv ser og hører. Selv om slaget og lyden opleves som adskilte, hører de alligevel sammen. Verden var blevet uigennemsigtig — men samtidig noget, man måtte gå på opdagelse i. (...) Vi satte os ind i bilen og kørte videre. Gennem Danmark, der begyndte at åbne sig for mig ved en kanal i København. (...) Sådan oplevede jeg det ikke, men på afstand kan jeg se det. Jeg tilhørte en generation, der bevægede sig«.

Sidst i tresserne er han tilbage i Århus som student, med feriejob i Flæskehallens bødkerværksted, hvor han møder de fem gamle. Langsomt med

båndoptagerens hjælp afdækker han nu deres livsrammer, sammenholder dem med boligpolitikens, småborgerskabets, arbejderklassens og Århus bys historie. Og med sin egen (generations) rammer. Hvor har vi fjernet os fra dem, hvor er de en del af min egen fortid?

Huse på alder med de fem gamle bor han i Danmark er i mellemtiden blevet rationaliseret helt ned i jordsmonnet. »Jeg ser ikke kunstgødningens udvaskning af jorden. Men den foregår. Jeg ser ikke sammenhængen mellem sygdom og miljøgifte. Men den er der«. I et af bogens indledningsglimt fra 1968, synger Jim Morrison »What have they done to our fair sister?«

Det er den form for kærlighed til Danmark, titlen taler om. Og også kravet? »We want the world, and we want it NOW«.

SELV OM det kan virke patetisk (og dermed mod sin hensigt), har jeg besluttet mig for at skrive her, at »Kærlighed til Danmark« er en umådelig smuk bog.

Ikke fordi det er vedtaget banalt og patetisk »smukt« at elske fædre og fædrelandet. Men fordi den i sin skriveteknik, sit emne, sin udvælgelse og sin selvudlevering slipper udenom både det banale og patetiske, der ellers kan lure på dén stil — og producerer historisk bevidsthed i stærke, almene og dog individualiserede glimt, så både fædre og sønner (og døtre) kan blive klogere på, hvordan og hvorfor Danmark er udartet til sådan et sted at være — fra de store klassebevægelser til de mindste psykologiske detaljers plan.

En smuk bog om, at det er nødvendigt at forene hånden, hovedet og den historiske bevidsthed, hvis kærlighed til landet og dets mennesker skal have en chance for at blive gengældt.

**Udskrift fra
Palle Laurings radioanmeldelse af
Kærlighed til Danmark. En beretning om fædre og sønner
i Danmarks Radio, maj 1977**

Hugo Hørlych Karlsen er ikke debutant, og det mærkes. For det første kan han skrive, og for det andet har han erfaring. Og den har han brug for her, for bogen er ganske dristigt bygget op, tre forskellige former for skrivi, som er komponeret sammen. ...

En håndværkersøn er blevet student. Det vil sige at vi har ... det unge menneske, der er gået ud af sit miljø...

Bogens student gør det, at han får fem gamle bødkere til at fortælle om deres liv, ikke bare som folkemindestof, men som baggrund for et syn på forskellen imellem dem og de unge i dag. Det lyder ligetil, næsten banalt, men det er godt gjort. Over for det sætter han så fortællingen om det at være ung i dag, et hjem, et miljø i velfærdstaten, og her er formen romanagtig. ...

I de romanagtige passager i Hugo Hørlych Karlens bog *spilles* problemerne mellem den unge og hans hjem i velfærdstaten. I de gamles fortælling *spilles, opleves* det hele aldeles fortræffeligt. ...

Passagerne, der *fortæller* om vor tids unge, velfærdssamfundets hjem, er gode og knappe, så de virker. Måske er det problem dels lidt fortærsket, dels – eller snarere, aldrig spillet til bunds. Ernst Frandsen kaldte 1920-ernes unge for ungdommen, der måtte snuble i starten. 50-60-ernes unge er mere komplicerede. De *er* vitterligt det mest snotforkælede slægtled, der nogensinde har levet på kloden, og *samtidig* blev de svigtet – de er slægtledet, der aldrig bliver voksne, og samtidig har de erfaringer og viden langt ud over, hvad vi havde i deres alder. Det er svært at administrere, både i praksis og i litteratur.

Og det forklarer måske, at passagerne med de gamle enkle håndværkere er så overrumplende gode. Det drejer sig om fem gamle bødkere, der fortæller om deres unge år, ikke med privatlivet som centrum, men arbejdet og vilkårene, forholdet til mestre og arbejdskammerater, og til økonomi og arbejdsløshed.

Vi får at vide, at fortællingerne er taget på bånd – og her åbenbarer Hugo Hørlych Karlsen sig som den særdeles sikre skribent, for man kan ikke bare skrive tekster ud fra et bånd og sende dem i trykken. De skal redigeres, strammes, skæres til, og det kan være ødelæggende. Men her er det simpelthen gjort så godt, så deres sprog og taleform er lysende klar. Alene det at skære stoffet op i korte og lange linjer – ja det lyder ligetil, men det er gjort med beundringsværdig sikkerhed. Det er nu det håndværksmæssige i skrivi, men i de fem fortællinger er der en levende menneskelighed, en ærlighed, så de fem står tegnet med en – ja ligeud: med en ømhed og varme, som ikke kun ligger i det, de siger. Hugo Hørlych Karlsen er betaget af dem, og samtidig er hans egen iagttagelse og skildring også her helt mesterlig. Jo da, studenten har bragt det herligt vidt og lever i velfærdens samfund, men med skønhedspletter i velfærden, og aldrig har et slægtled haft så ondt af sig selv, som de tonegivende unge i dag. Men han ser på de fem gamle og – han misunder og

beundrer dem, han forstår ikke, at de holdt til de vilkår, som de notorisk holdt til. Der er nok en liden portion arbejderromantik og nostalgi her, men hvem siger at det er så forbudt? Studenten er håndværkersøn, gået ud af et håndværkermiljø, og hvad nu? En sammenligning, tilbageblik – har vi bragt det så herligt vidt i det lille kære Danmark? De gamle havde en sejhed, men der var også noget enkelt og selvfølgeligt i deres livsstil og syn. Er det flugt fra i dag at se det? Nej – men ingen løber fra sig selv, og den har altså "aldrig levet, som klog paa det er blevet, han først ei havde kjær".

Der er i bogen en søgen, en protest, alt hvad der ifølge programmerne skal være. Men der er væsentligt mere. Der er et stort skrivende talent, en sikkerhed i øje og sprog og stil, men der er først og sidst en varme – der er menneske i den bog. Og det er for enhver bog, for enhver skribent, det endeligt afgørende. En beretning om fædre og sønner, har han selv kaldt bogen. Det er den også, men mest er den en bevægende menneskelig bog – af, og om, en søn.

Læs mere om "Kærlighed til Danmark" på: www.nordosten.dk/kaerlighedtil danmark.html